

Csizmadia Ervin

A megváltó kétpártrendszer

A magyar politika a majdnem-kétpártrendszer felé tart. E folyamatban az elmúlt két év hozott óriási változást, mert míg a Fidesz nem tudta leszalámizni ellenzékét, addig a Tisza Párt szinte a Fidesz helyett is elvégezte ezt a munkát. De azért a Fidesz sem ártatlan kétpártrendszer-ügyben. Csizmadia Ervin írása.

Az április 12-ei választáshoz közeledve lényegében csak egyetlen kérdés foglalkoztatja a közvéleményt: ki nyeri a választást? Természetesen a két oldal hívei elkötelezettségüknek megfelelően tudják a „biztos” választ: egyértelmű, hogy az ő pártjuk nyer. Itt nincs olyan sok látnivaló.

Annál több látnivaló van, ha ezt az egész „új párt – régi pártok” témát máshonnan szemléljük. s nem azt latolgatjuk, vajon ki nyer, hanem azt, hogy mit találunk, ha az egész Tisza-sztorit egy nagyobb (nemzetközi és hazai) összefüggésbe helyezzük.

A témát ugyanis – bármennyire is csábító csak a választásra koncentrálni – célszerű tágabb összefüggésben szemlélni, már csak azért is, mert a Tisza-típusú „megváltó” pártok Európában szinte mindenütt felbukkantak. Felbukkanásuk oka viszonylag egyszerű: a hagyományos (mainstream) pártok az elmúlt évtizedekben eléggé megcsontosodtak szerte Európában, és a közönség bizalma erősen megroppant bennük.

Persze Európa különböző részein más és más időben következett be a régi pártok elfáradása. Talán annyi törvényszerűség állapítható meg, hogy ott, ahol a pártok erősebben kötődtek nagy társadalmi osztályokhoz (mint például Nagy-Britanniában), ott a régi pártok megfáradása később következett be, mint ott, ahol az osztálykeretek korábban sem voltak olyan merevek (mint például Franciaországban).

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy az 1990-es évek elején a mainstream pártok által biztosan uralt Nyugat-Európában napjainkra új pártok garmadája jelent meg, és ha sok helyütt nem is jutottak még hatalomra, de ott kopogtatnak az ajtón nagy kihívást jelentve a mainstream pártok számára (leginkább talán a német AFD vagy az osztrák Szabadságpárt említhető a sorban, de ott van a Nigel Farage vezette brit Reform Párt is).

Már ez a változás is tanulságos számunkra, de még inkább tanulságos a kép, ha a hozzánk közelebbi régióra, Kelet—Közép-Európára koncentrálunk. Ha ezt tesszük, azt találjuk, hogy a környező országokban a 2010-es években szinte kivétel nélkül megjelentek új pártok. Gondoljunk csak Szlovákiára (Egyszerű Emberek és Független Személyiségek); vagy Bulgáriára (Folytatjuk a változást); de bizvást hozzá vehetjük még ezekhez az új pártokhoz a Szlovénia mai miniszterelnöke, Robert Golob alkotta Szabadság Mozgalmat, valamint Andrej Babis, mai cseh miniszterelnök ANO nevű pártját, és számos lengyel pártot is.

Hogy mi a közös ezekben a kelet-közép-európai példákban?

Az, hogy a 2010-es években mindegyik országban megjelentek új pártok és ezek nemcsak hogy megkapaszkodtak a parlamentben, de kormányzati szerepbe is kerültek. Szerveződésük alapja a közönségnek a régiekkel való elégedetlensége volt, és ezek a pártok meg is hálálták a bizalmat, mert röviddel színrelépésük után be is váltották a hozzájuk

fűződő reményeket, s kormánytényezőkké lettek. Más kérdés, hogy a szlovén példát leszámítva nem tudunk olyan újonnan alakult „megváltó” pártról, amely legalább egy ciklust kitartott volna kormányzati szerepében. Igor Matovics szlovák „megváltó” pártja, vagy Kiril Petkov bolgár pártja, berobbant ugyan a köztudatba, de szép lassan hozzá is szürkült a régebben létező és általuk legyőzni remélt pártokhoz. Az Egyszerű Emberek Pártja ma ellenzékben van Szlovákiában, mint ahogy Petkovék pártja is Bulgáriában. Babis épp kormányon van (ahol volt már korábban), de 2025 előtt épp ellenzékben volt. Mintha az a kép rajzolódna ki előttünk a nagy célokkal induló, az adott ország egész politikai rendjét megváltoztatni kívánó pártokról, hogy „nem eszik olyan forrón a kását”, azaz a legtöbbször csak rövid időre „váltották meg” országukat.

Mindezek után az tűnik fel, hogy a Tisza Párt hazai megjelenése egy európai (és azon belül kelet-közép-európai) tendencia kései megnyilvánulása. De itt azért legyünk megengedőek, ugyanis a magyar politikában a 2000-es évek közepén volt már egy *korai* megújulási hullám. Ez az időszak, amikor létrejött az LMP és a Jobbik. Kiváltó oka pedig ennek a változásnak nem is annyira a mainstream elsöprésének, mint inkább kiegészítésének szándéka volt, hiszen a 2000-es évek első felében létrejött nálunk egyfajta *kétflokkrendszer*, egyik oldalon az MSZP-vel és az SZDSZ-szel, másik oldalon a Fidesszel és a KDNP-vel. Ezt a blokkosodást akarta árnyalni a két új párt, és voltak is jelek,

hogy valamiféle sikert el is érhetnek, hiszen mindketten stabil parlamenti szereplőkké váltak.

Ám a nyugati és a kelet-közép-európai példákkal ellentétben sem az LMP-nek, sem a Jobbiknak nem volt esélye arra, hogy kormánypárttá váljon. A hazai közvélemény akart talán némi frissülést a pártkínálatban, de semmiképp nem akart a pártrendszerben drasztikus változást. Egy drasztikus változás épp elég volt a közönségnek, merthogy 2010-ben nem kis szerepe volt a Fidesz első kétharmadában. A magyar választók egy jelentős része egészen egyszerűen nem akarta, hogy az akkor még új pártok leváltsák a régieket, sőt éppen a régiek közül a Fideszt bízták meg korábban sosem látott hatalmas felhatalmazással. 2010-ben tehát egy Kelet-Közép-Európában ismeretlen *domináns pártrendszer* jött létre, de talán helyesebb ha nem azt mondjuk „létrejött”, hanem azt, hogy ezt az új pártszerkezetet a választók és a pártok *együtt* hozták létre.

Amikor a fent említett kelet-közép-európai új pártok hatalomra kerültek, soha nem álltak szemben domináns kormánypárttal. Az elégedetlenséget ott nem a hosszú ideig tartó kormányzás váltotta ki, hanem egyik vagy másik (netán mindegyik) régi (kormány)párt vagy ellenzék tevékenysége. Nálunk más volt a helyzet. Az LMP és a Jobbik elvben a Gyurcsány-kormánnyal szemben jött még létre, de Fidesz 2010 utáni kormányzása már nem vezetett újabb ellenzéki pártok létrejöttéhez (leszámítva a nem teljesen új Demokratikus Koalíció

kiválását az MSZP-ből, a Kétfarkú Kutypártot, a Momentumot, valamint a legújabban megjelenő Humanistákat). A magyar társadalom 2010 és 2024 között nem jelezte elementáris szándékát a fennálló pártrendszer revideálására. Új párt nem tűnt fel a láthatáron, és úgy tűnt, ez a helyzet akár további évekre (netán évtizedre) is fennmarad. Ekkor, amikor egyrészt a régi ellenzék már eléggé hitehagyottá vált, jelent meg a színen Magyar Péter és nem sokkal megalakította a Tisza Pártot. Ám ismét hangsúlyozni kell: a régióban határozottan *megkésve*. Viszont – ellentétben az LMP és a Jobbik útjával – ez a párt kezdettől fogva nagyon erős ambíciókkal lépett fel. Nem egy akart lenni az ellenzéki palettán, hanem célja az első perctől az volt, hogy a Fidesz kihívójává váljon.

2026-ban – visszatérve a Bevezetőre – ennek az új pártnak határozott esélyei vannak akár a választás megnyerésére is. De a kérdés messze nem csak az, hogy legyőzi-e vagy sem a Fideszt. Még csak nem is az, hogy hogyan, milyen hatékonysággal fog kormányozni, ha hatalomra kerül. Hanem az, hogy tartóssá tudja-e tenni a *pártrendszernek* azt a változását, amely az elmúlt két évben elindult, azaz létrejöhet-e egy unikálisnak nevezhető kétpártrendszer.

Lássuk csak, mik is a pártrendszerbeli változások az elmúlt évtizedekben! A rendszerváltás után a magyar pártrendszer sokpártrendszerként működött (1990-1994). 1994 és 1998 között kvázi domináns rendszer alakult, hogy ez átadja a helyét egy

kétflokkrendszernek (1998-2010). Ezt a kétflokkrendszert detronizálta a Fidesz 2010-ben a Fidesz az után, hogy Orbán Viktor 2009-ben bejelentette a centrális erőteret.

Amint a felsorolásból láthatjuk, most egy merőben új pártrendszer-típus körvonalazódik. A korábbi pártrendszer-típusok az által működtek, hogy mindig volt legalább egy szereplő, aki akart és tudott is változtatni a régebbin. A mostani helyzetben eljutottunk oda, hogy a Fidesz *már nem* tudja biztos kézzel működtetni a domináns rendszert; a Tisza pedig *még nem* teljesíértékű szereplője egy esetleges kétflokkrendszernek. Azt azonban tudjuk, hogy szándéka alapjaiban megváltoztatni a domináns rendszert és annak játékszabályait.

Ezt a szándékot mi sem jelzi jobban, hogy a Tisza kezdettől kétirányú mozgásban van. Egyfelől fel akar növekedni a Fidesz mellé; másfelől a régi ellenzék felszámolására törekszik. Az első célját nagyjából teljesítette, hiszen a Fidesz mellett ma a Tisza az egyetlen mérvadó ellenzéki párt. A második célt pedig talán még hatékonyabban menedzselte, hiszen nincs olyan ellenzéki párt, amelynek érdemi esélye lenne az április 12-ei választáson.

És akkor a kérdések kérésénél vagyunk, ami nem más, mint hogy *cui prodest?* Vagyis kinek állt érdekében mindez? Kinek tesz jót igazán, hogy a magyar pártrendszer kétflokti versenyre egyszerűsödik le?

Adja magát a válasz: természetesen a Tisza Pártnak, hiszen egy rég óta kormányzó nagy párttal szemben csak egy méretileg nagy, akár a teljes ellenzéket felszívó párt szerepelhet sikerrel. De ez csak az igazság egyik oldala.

Ugyanis nem csak a Tisza Pártnak kedvezhet ez az új helyzet, hanem a Fidesznek is. Induljunk onnét, hogy Orbán Viktor már az 1990-es évek végén (első kormányzása idején) is beszélt egyfajta kétpártrendszer szükségességéről. Szabott azonban akkor egy fontos feltételt: a Fidesz váltópártja *nemzeti* alapon álló ellenzéki párt legyen. Ne bonyolódjunk most bele abba a kérdésbe, hogy mit jelent a nemzeti párt fogalma. Elégedjünk meg annak nyugtázásával, hogy a Fidesz vezetője akkor ezt így látta. Tegyük még ehhez hozzá, hogy az 1990-es évek végén, a 2000-es évek elején a Fidesz elképzelhetőnek tartotta, hogy a baloldal akkori vezető pártja, az MSZP *nemzeti* baloldallá lép elő.

Erre az orbáni szándéokra tulajdonképpen „rímelt”, amikor Gyurcsány Ferenc előállt a nemzeti közép vagy a polgári baloldal szándékával – itt akár meg is teremthetett volna az az alap, amelyre egy későbbi kétpártrendszer ráépülhet. Csakhogy az őszödi beszéddel ennek a folyamatnak vége szakadt, és ettől kezdődően a Fidesz már nem gondolta, hogy a Gyurcsány-féle bal-liberális oldal váltópártja lehet a nemzeti alapon álló Fidesznek. 2010-ben tehát nem véletlenül indul úgy a Fidesz, mint amely magát „feltolja” a centrális erőterbe.

2010 után – az orbáni logika szerint – már a Fidesz (KDNP) az *egyetlen* nemzeti alapon álló párt Magyarországon.

Volt azonban egy probléma a Fidesz számára a 2010 utáni majdnem másfél évtizedben. Ezzel a „nemzeti” Fidesszel egy „nem nemzeti” ellenzék állott szemben. Nem szükséges végig mennünk a 2010 utáni választásokon, de mindegyiken ott állt a Fidesszel szemben egy sok pártból álló ellenzék, és ahol lehetett keresztbe is tett a Fidesznek. És ezzel az ellenzékkel (kétharmadok ide vagy oda) a Fidesznek egyáltalán nem sikerült leszámolnia. Azaz a Fidesz nemhogy közelebb került volna az említett kétpártrendszerhez, de távolodott attól. Ezt akár a Fidesz kudarcának is lehet nevezni, s ez az a kiindulópont, ami 2010-től mintegy „ráutalta” a Fideszt a domináns kormányzásra. S mivel a Fidesznek esélye sem volt arra, hogy megteremtse a kétpártrendszer feltételeit, rá volt utalva arra, hogy valaki egyszer (ha nem is teljesen) *kívülről* próbálkozzon meg azzal, ami a Fidesznek nem megy. Orbán nem tudta a kétpártrendszert megcsinálni; a feladat valaki másra maradt, olyan valakire, aki a szándékot éppenséggel magáévá tehetette, amíg a Fidesz köreiben volt. Ez a valaki lett Magyar Péter. Aki „beszántotta” Orbán teljes ellenzékét, és saját magát, *mint alternatív nemzeti projektet* formálta ki az elmúlt években.

Nem úgy kell ezt érteni, hogy Magyar Péter egyfajta megbízást teljesített. Csupán annyit érdemes megfontolni, hogy amit tett (főleg az

ellenzék szétaprítása, és egy új ellenzék felépítése) nem áll távol attól a szándéktól, amit Orbán Viktor is képviselt korábban. Ha elfogadjuk, hogy anno Orbán magán túl egy nemzeti alapon álló baloldalt képzelt el, akkor ettől egyáltalán nincs messze, hogy a Tisza Párt kezdettől erősen figyel arculatának nemzeti jellegére, és ahol lehet, kerüli a hagyományos liberális vagy baloldali programokat és legfőképp szlogeneket.

Természetesen a felszínen minden másképpen tűnik fel. A felszínen azt látjuk, hogy a Tisza párt engesztelhetetlen ellenfele a Fidesznek, és az nemkülönben a Tiszának. A Fidesz célja ma az, hogy bizonyítsa: a Tisza egyáltalán nem nemzeti alapon áll, sőt Brüsszel bábja. A Tiszáé pedig az, hogy a Fidesz által vezetett kormányt Magyarország történetének legkorruptabb kormányának állítsa be. Mi van azonban akkor, ha ez csak egy szelete a folyamatoknak?

Az tehát a helyzet, hogy a felszín mögött nem csak egy „vergődő”, a „végét érző” Fidesz áll, hanem éppenséggel egy olyan Fidesz, amely most – s éppen most – juthat el korábbi terveinek megvalósításához, elvégre a „nem nemzeti alapon” álló pártoknak lassan hűlt helye. Egy ilyen következtetés persze erősen szembemegy azzal a közkeletű vélekedéssel, miszerint a Tisza mindenben egészen más, mint a Fidesz, és közöttük semmiféle hasonlóság nincs. Meglehet, a felszínen valóban úgy tűnik, hogy ég és föld a két párt. A fenti írás vitatja ezt a megközelítést. Bármiképpen alakul is a Fidesz sorsa április

12-én, a választások után sokkal kevesebb baloldali és liberális párt áll majd a politikai arénában, mint korábban. Ez pedig - ha visszatérünk Orbánnak az 1990-es években tett kijelentéséhez - még akkor is siker, ha netán nem párosul majd választási győzelemmel.

